

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

УДК 351.74

к.пед.н. **Мацішин М.О.** (НАДПСУ)
к.псих.н. **Машталер А.М.** (НАДПСУ)
к.псих.н. **Олешко Д.О.** (НАДПСУ)
Міняйлук В.В. (В/Ч 1471)
д.т.н. **Бабій Ю.О.** (НАДПСУ)

DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-481X/2022/75-12>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ СИЛ ТА ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІЙ В УМОВАХ УСКЛАДНЕННЯ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ

Ефективний розвиток військової сфери України в майбутньому вбачається можливим за умови інтеграції усіх військових формувань держави в об'єднану конструкцію з подальшим її перетворенням на цілісну систему воєнної організації держави. При цьому особливу увагу варто приділяти створенню єдиних підсистем забезпечення її життєдіяльності. Мінливість та невизначеність сучасної геополітичної обстановки в глобальному і регіональному масштабах висуває нові вимоги до забезпечення національної безпеки України та адекватності її воєнно-політичної моделі загрозам та викликам сьогодення. Кожен збройний конфлікт примушує корегувати моделі застосування органів (підрозділів) військових та правоохоронних формувань, зокрема і Державної прикордонної служби України, повномасштабна збройна агресія російської федерації на території України не виключення. В реаліях війни зростає роль та місце Державної прикордонної служби України, яка є важливою складовою забезпечення національної безпеки, та разом з іншими військовими формуваннями й органами державної влади складає ядро сектору безпеки і оборони України. Необхідність дослідження зазначеного питання, як складової частини теорії оперативного мистецтва Державної прикордонної служби України, викликана її істотними змінами в характері та змісті останніх війн і локальних конфліктів (військове протистояння в Чечні, російсько-грузинський конфлікт 2008 року, проведення операції Об'єднаних сил ("зібридна війна") на Сході України та збройне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року). Відсутність досліджень цього аспекту значно знижує ефективність функціонування Державної прикордонної служби України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки, результативність її діяльності при виконанні завдань із забезпечення безпеки державного кордону. На підставі загальних режимів функціонування Державної прикордонної служби України у статті визначено основні завдання та надано рекомендації дій сил і засобів Державної прикордонної служби України в період ускладнення воєнно-політичної обстановки.

Ключові слова: ускладнення воєнно-політичної обстановки; Державна прикордонна служба України; сили та засоби Державної прикордонної служби України; збройний конфлікт.

Вступ та постановка проблеми. На жаль, в Україні існує певна невідповідність оборонної політики держави реаліям безпеки євразійського регіону, про що свідчить, зокрема, сьогоdnішній стан одного з основних її інструментів – Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) як елемента забезпечення безпеки держави від зовнішніх ворогів, а, відповідно, й воєнної організації держави. Така ситуація пояснюється низкою факторів, що виникли в процесі взаємовпливу українського державотворення та в цілому політичної системи держав, з якими має спільні кордони Україна.

Роль, місце та функції ДПСУ у забезпеченні безпеки державного кордону були закладені ще у 1991 році та з прийняттям низки законодавчих документів [1–5]. Кожен новий збройний (воєнний) конфлікт примушує корегувати моделі застосування органів (підрозділів) військових та правоохоронних формувань, зокрема ДПСУ.

Аналіз останніх досліджень. Застосуванню сил та засобів прикордонного відомства в період ускладнення воєнно-політичної обстановки присвячено низка робіт [6–12], де

розглядалися питання застосування прикордонних військ України в період загострення воєнно-політичної обстановки та при підготовці та веденні оборонних операцій початкового періоду війни, у локальних війнах і збройних конфліктах початку XXI століття, операції Об'єднаних сил. Питання ефективного розвитку ДПСУ як правоохоронного органу спеціального призначення є актуальним як для науковців відомства, так і для фахівців державного та військового управління країни [6]. Наступним важливим моментом є визначення ролі й місця ДПСУ в системі національних інтересів України. Йдеться про необхідність розбудови держави та її інститутів не під конкретні особистості (групи), а під сформовані цілі й завдання, які випливають з чітко артикульованих національних інтересів.

Безумовно роль та місце ДПСУ зростає в умовах ускладнення воєнно-політичної обстановки, оскільки вона є важливою складовою забезпечення національної безпеки, та разом з іншими військовими формуваннями й органами державної влади складає ядро сектору безпеки і оборони України. Тому необхідність дослідження зазначеного питання, як складової частини теорії оперативного мистецтва ДПСУ, викликана її істотними змінами в характері та змісті останніх війн і локальних конфліктів. Зокрема відсутність досліджень цього аспекту значно знижує ефективність функціонування ДПСУ в умовах загострення воєнно-політичної обстановки, результативність її діяльності при виконанні завдань із забезпечення безпеки державного кордону.

Виклад основного матеріалу. Неконкретність проголошених пріоритетів розвитку українського суспільства залишається головною проблемою державотворення і національної безпеки. Наприклад, програми щодо реформування ДПСУ не завжди носять завершений характер, а здебільшого завершуються розробленням нових або носять формальне завершення.

Отже, ДПСУ на сучасному етапі розвитку потребує принципово нових підходів в розв'язанні існуючих проблем та науковообґрунтованої стратегії подальшого розвитку та реформування дійсно в правоохоронний орган спеціального призначення Європейського зразка. Тим більше, що нормативно-правові основи розробки були закладені ще в 2004 році Законом України “Про організацію оборонного планування”, який, окрім усього іншого, передбачає узгодження перспектив розвитку як Збройних Сил України (далі – ЗСУ), так й інших військових формувань Державною програмою розвитку.

Для розв'язання зазначених питань, перш за все, необхідно: встановити мінімально допустимий рівень воєнної безпеки України та законодавчо його закріпити; визначити співвідношення економічної доцільності та інтересів воєнної безпеки України, прийняти необхідне політичне рішення; подолати відставання нормативно-правового супроводження від реальних процесів розвитку військової сфери України.

Відповідно, ключовими напрямками розвитку ДПСУ на найближчу перспективу доцільно визначити: досягнення параметрів, які за своїми кількісно-якісними показниками спроможні своєчасно і ефективно виконувати покладені на неї завдання; формування нормативно-правового поля, адекватного реаліям внутрішнього та зовнішнього загострення політичної обстановки; створення умов для прогресивного розвитку ДПСУ в цілому; забезпечення належного фінансово-економічного супроводу намічених цілей.

Як показав досвід проведення ООС на території Донецької та Луганської областей, напрямок демілітаризації ДПСУ з військового органу мав помилковий та невиправданий характер. Однак її перетворення на невійськове формування не знімає з порядку денного питання протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам воєнного характеру. Навпаки, наявність повномасштабного збройного вторгнення російської федерації тільки актуалізує його та передбачає вирішення збройного конфлікту силовими методами. Проведення воєнних акцій та операцій потребує високого рівня взаємодії відомства з підрозділами ЗСУ, Національної гвардії України та іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами. Особливо слід звернути увагу на специфічні окремі цивільні організації, зокрема створені обласні військові адміністрації. Не слід виключати громадські та волонтерські організації.

Традиційно в системі воєнної безпеки України ДПСУ відводиться реалізація функцій зовнішньої спрямованості. Грунтуючись на нормативно-правових засадах воєнної політики України та враховуючи її оборонний характер, слід вважати базовою функцією ДПСУ – охорону та захист державного кордону.

Захист суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності повністю визначає призначення ДПСУ. Крім цього, на підрозділи ДПСУ спільно із ЗСУ покладається завдання з охорони повітряного і підводного простору в межах територіального моря України.

Отже, до основних завдань ДПСУ України при збройному конфлікті відносять: участь у забезпеченні стримання збройної агресії проти України та відсіч їй; забезпечення недоторканності повітряного, надводного і підводного простору в межах України.

Підрозділи ДПСУ можуть також залучатися до інших заходів згідно з чинним законодавством у межах, визначених указами Президента України, які затверджуються Верховною Радою України.

Розвиток ДПСУ (враховуючи воєнно-політичну ситуацію та нинішні можливості держави) здійснюється за принципом оборонної достатності, шляхом створення невеликих за чисельністю, економічно необтяжливих, добре озброєних, боєздатних, мобільних, придатних до швидкого розгортання поліфункціональних сил, спроможних зробити гідний вклад у забезпечення регіональної та глобальної безпеки.

Результати аналізу наслідків порушення росією суверенітету і територіальної цілісності України, повномасштабної збройної агресії проти неї, анексії Криму, окупації ряду територій, дій зі дестабілізації суспільно-політичної обстановки на території нашої держави спонукають до серйозного перегляду організаційної будови ДПСУ. При цьому необхідно переглянути:

оцінки воєнно-політичної обстановки, тенденції її подальшого розвитку та нових зовнішніх і внутрішніх воєнних загроз;

джерела, масштаб та характер збройної агресії проти нашої держави чи збройного конфлікту всередині неї;

місце та задачу під час участі у відсічі збройній агресії;

напрями підготовки до здійснення охорони та захисту державного кордону оборони, захисту конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави;

пріоритети і напрями подальшого розвитку ДПСУ.

Відомо, що у минулому оновлення засад воєнної політики відбувалося за послідовною довготривалою процедурою, яка розпочиналася зміною Верховною Радою України певних законодавчих засад внутрішньої і зовнішньої політики нашої державі. Для прикладу, у 2010 році, замість раніше проголошеного курсу на євроатлантичну та європейську інтеграцію, пріоритетом було визначено позаблокову політику і курс на інтеграцію до Євросоюзу. Потім відповідним чином уточнювалися та Президентом України затверджувалися Стратегія національної безпеки і Воєнна доктрина України. На їх підставі протягом майже 1-2 років здійснювався оборонний огляд, за підсумками якого Главою держави схвалювався Стратегічний оборонний бюлетень України і лише потім опрацьовувалися та затверджувалися Концепція реформування і розвитку ДПСУ та відповідна Державна цільова програма.

Нині прибічники дотримання цієї “стандартної” процедури наголошують, що перегляд засад воєнної політики України, у тому числі пріоритетів і напрямів розвитку ДПСУ, має статися лише після законодавчого визначення позиції нашої держави щодо здійснення у майбутньому курсу на вступ до НАТО. Однак, сам факт проголошення того чи іншого курсу зовнішньої політики щодо НАТО суттєво не впливає на обороноздатність держави. Підтвердженням такого висновку є негативний досвід російсько-грузинської війни 2008 року та збройна агресія росії проти нашої держави, широкомасштабний сценарій якої прогнозували вітчизняні та іноземні політики, військові керівники, зокрема НАТО, наукові установи та експерти.

Досі залишаються неврегульованими правові питання щодо застосування бойових підрозділів ДПСУ їх зброї і бойової техніки при захисті конституційного ладу, територіальної

цілісності та недоторканості держави, проведенні операції Об'єднаних сил, забезпеченні воєнного стану (надзвичайного стану) тощо як під час збройного конфлікту, так й у мирний час. Тому постає необхідність внесення відповідних змін у законодавство.

Поряд з цим, необхідно врахувати, що підрозділи ДПСУ неспроможні, з різних причин, протидіяти незаконним формуванням озброєних терористів та сепаратистів без відповідної допомоги підрозділів ЗСУ. Для його вирішення доцільно, зокрема, передбачити у проєкті нової Конституції положення щодо покладання на ЗСУ функцій не лише із забезпечення оборони держави, а й їх участі у захисті конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості України.

Уточнення пріоритетів та напрямів розвитку ДПСУ повинно здійснюватися, насамперед, з урахуванням зміни масштабу та характеру воєнних загроз національним інтересам України і збільшення кількості функцій, які вони виконуватимуть у військовий час.

Виконання ДПСУ завдань із захисту кордонів держави під час збройного конфлікту російської федерації дають підстави для збільшення загальної чисельності особового складу та кількості їх озброєння і військової техніки та насамперед їх якості у відповідності до розвитку сучасних засобів збройної боротьби. Але цю загальну чисельність необхідно встановлювати з урахуванням існування Національної гвардії України, покладення на неї завдань щодо участі у взаємодії зі ЗСУ у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Важливим пріоритетом розвитку ДПСУ є забезпечення її належної підготовки до виконання завдань за призначенням. При цьому слід зосередити увагу на опрацюванні теорії та практики організації і ведення мобільної оборони, особливо у населених пунктах, у тому числі в нічних умовах.

Для удосконалення системи підготовки необхідно: оптимізувати структуру, удосконалити складові частини, форми та методи підготовки; змінити порядок використання навчальної матеріально-технічної бази, утворити потужний навчальний центр, оснащений сучасними комп'ютерними моделюючими системами, тренажерними комплексами та обладнанням; розробити стандарти підготовки та переліки завдань підрозділів, військових частин, органів військового управління; запровадити нову систему самооцінки та оцінки підрозділів, військових частин після завершення відпрацювання комплексу завдань з підготовки.

Враховуючи досвід введення ООС щодо застосування безпілотних літальних апаратів, так й боротьби з ними, перспективною буде система підготовки фахівців із застосування та експлуатації безпілотних авіаційних комплексів, яка повинна включати дві складові: систему підготовки із застосування та експлуатації безпілотних авіаційних комплексів тактичного рівня (поля бою); систему підготовки із застосування та експлуатації безпілотних авіаційних комплексів оперативно-тактичного, оперативного та стратегічного рівня.

Функціонування системи підготовки фахівців із застосування та експлуатації безпілотних авіаційних комплексів повинно регламентуватися відповідними нормативно-правовими документами та бути спрямоване на якісну підготовку потрібної кількості фахівців, спроможних ефективно виконувати штатні завдання за призначенням кожного типу безпіотної авіації у сучасних умовах ведення збройної боротьби.

При цьому, потрібно враховувати специфіку підготовки фахівців експлуатації та управління тактичними, оперативно-тактичними, оперативними та стратегічними безпілотними авіаційними комплексами.

Поряд з цим, необхідно готувати підрозділи ДПСУ до участі у проведенні спільно із ЗСУ, Національною гвардією та Службою безпеки України на початковому етапі воєнного конфлікту спеціальних операцій зі знешкодження сил противника, терористичних та інших незаконних збройних формувань.

Особливу увагу слід приділити розвитку факторів, що впливатимуть на мотивацію до військової служби в ДПСУ. Одним із головних пріоритетів розвитку ДПСУ залишається

оснащення модернізованим та новітнім озброєнням і військовою технікою. Але, нажаль, досі поза увагою держави залишаються питання забезпечення наших солдатів, сержантів та офіцерів необхідними для ведення бою сучасною екіпіровкою, бойовим спорядженням, засобами розвідки, зв'язку, навігації, життєзабезпечення тощо. Тому переозброєння ДПСУ необхідно було б здійснювати за двома напрямками.

Перший з них повинен передбачати спрямування у короткостроковій перспективі основних зусиль та переважної частки наявних ресурсів на оснащення:

кожного, хто вже перебуває в зоні ведення бойових дій оснастити сучасним комплектом індивідуальної екіпіровки, необхідним для ведення бою: захисним шоломом, бронежилетом, комплектом бойового спорядження, у тому числі для дій у ночі, засобами закритого зв'язку, навігації, розвідки та життєзабезпечення, медикаментами, продуктами, плащами, спальними мішками, палатками тощо;

підрозділи сучасними броньованими автомобілями класу MRAP (Mine Resistant Ambush-Protected, типу "Трітон" та "КрАЗ", призначеними для перевезення особового складу, спорядження та обладнання у районах бойових дій, виконання завдань вогневої підтримки, управління тощо), бронетранспортерами (типу БТР-4), протитанковими та переносними протиповітряними ракетними комплексами, засобами розвідки, закритого зв'язку, управління, навігації, життєзабезпечення тощо;

Другий напрям матиме на меті забезпечення у середньо- та довгостроковій перспективі оснащення ДПСУ новітніми засобами розвідки, автоматизованими системами управління підрозділами в ході ведення бою. При цьому варто жорстко дотримуватися наступної пріоритетності придбання необхідного для ДПСУ озброєння та військової техніки:

1. Виготовлені або модернізовані підприємствами вітчизняної військової промисловості;
2. Запропоновані нашими іноземними партнерами у сфері військово-технічного співробітництва, зокрема на безоплатній основі за програмами військової допомоги, зокрема, за американською програмою лендлізу.

Важливим пріоритетом має стати подальше активне впровадження європейських норм та принципів у функціонуванні ДПСУ.

При удосконаленні кадрового та морально-психологічного забезпечення ДПСУ необхідне впровадження сучасних принципів і підходів у кадровій політиці, забезпечення ефективного управління кар'єрою військовослужбовців, удосконалення структури та оптимізація чисельності кадрових підрозділів в регіональних управліннях.

Передбачається привести у відповідність до потреб ДПСУ та відповідних показників прикордонних відомств провідних європейських держав співвідношення категорій особового складу, насамперед офіцерського. Комплектування посад офіцерського складу здійснювати, зокрема, за рахунок осіб, які завершили навчання у вищих навчальних закладах та пройшли військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу. Необхідно поступово сформувати професійний сержантський склад, який у перспективі виконуватиме частину функцій, пов'язаних із роботою з особовим складом, що сприятиме зміцненню військової дисципліни та викориненню негативних явищ у військових колективах.

Служба в резерві передбачатиме можливість залучення резервістів до виконання завдань у воєнний час, у тому числі і під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Комплектування ДПСУ доцільно здійснювати за змішаним екстериторіальним принципом. З метою удосконалення та підвищення ефективності морально-психологічного забезпечення передбачається:

підвищити ефективність соціально-психологічної роботи, забезпечити якісний професійно-психологічний відбір, військово-патріотичне, духовне виховання особового складу та соціально-психологічний супровід військової служби;

впровадити інноваційні інформаційні технології виховання.

Слід також періодично переглядати обсяги та створити необхідні військові й оперативні непорушні запаси боєприпасів, паливно-мастильних матеріалів, продовольства, речового та

іншого військово-технічного майна. Складним та витратним є завдання створення належної інфраструктури у щойно створених підрозділах.

Результати участі ДПСУ в ООС свідчать, що прикордонне відомство виявилось в багатьох випадках готовим якісно виконувати завдання в цих умовах. Однак, бойовий досвід показав деякі проблемні питання, які перешкоджали (знижували ефективність) протидії агресору. Тому, виникає потреба у наданні всебічного, критичного і, головне, об'єктивного аналізу службової-бойової діяльності ДПСУ, чіткому визначенні проблемних питань, та, на основі проведеного дослідження, визначення чітких, конкретних та діючих шляхів їх вирішення.

Вивчаючи дану проблематику, ми спиралися на аналітичну доповідь Національного інституту стратегічних досліджень за загальною редакцією професора В. П. Горбуліна [6]. Так, автори аналітичної доповіді визначають наступні проблеми у діяльності ДПСУ, які перешкоджали (знижували ефективність) протидії агресору:

1) на стратегічному рівні:

відсутність чіткої взаємодії між органами сектору безпеки і оборони. Плани щодо забезпечення прикриття державного кордону були не реалізовані, тому на початку збройної агресії прикордонні підрозділи діяли самостійно з використанням лише наявної стрілецької зброї;

недостатність, на початок гібридної агресії, на східних ділянках державного кордону підрозділів ЗСУ;

відсутність у особового складу ДПСУ важкого озброєння та техніки;

відсутність у відділах прикордонної служби та пунктах пропуску через державний кордон фортифікаційних та інженерних споруд, що робило їх уразливими від артилерійських обстрілів;

2) на оперативному та тактичному рівнях:

відсутність плануючих документів із бойового застосування в сучасних умовах на рівні органів та підрозділів (що призвело до недостатньої взаємодії з підрозділами ЗСУ та Національної Гвардії України);

відсутність важкого озброєння та техніки в органах та підрозділах охорони державного кордону;

відсутність підрозділів протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам;

відсутність у авіації ДПСУ засобів активного та пасивного захисту від засобів ураження противника;

неналежне забезпечення органів та підрозділів охорони державного кордону безпілотними авіаційними комплексами;

комплектування прикордонних підрозділів військовослужбовцями за територіальним принципом;

недостатній рівень військової складової у професійній підготовці особового складу;

відсутність підрозділів та фахівців з інженерного забезпечення.

Як наслідок неналежне обладнання місць несення служби у фортифікаційному відношенні, відсутність укриттів для особового складу, позицій для ведення кругової оборони, додаткових загороджень перед місцями дислокації прикордонних підрозділів.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Необхідно виокремити та розширити проблемні питання застосування сил та засобів ДПСУ під час участі в збройних конфліктах з урахуванням специфіки завдань, які виконує ДПСУ. Таким чином, пріоритетні завдання ДПСУ змістилися з правоохоронної площини у військову. Перспективами подальших досліджень вважаємо розробку методичного апарату для побудови моделей функціонування сил і засобів ДПСУ в умовах воєнного стану. Слід зазначити, що незважаючи на всі виклики і загрози, ДПСУ довела свій професіоналізм і з гідністю виконує поставлені завдання. В умовах обстановки, що швидко змінюється, враховуючи широке застосування різномірних сил і засобів, способи дій ДПСУ постійно вдосконалюються.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.
2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 14.08.2021).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.03.2021 “Про Стратегію воєнної безпеки України” : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2> (дата звернення: 13.08.2021).
4. Про стратегію національної безпеки України : Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України” від 14.09.2020 № 392/2020 “Про Стратегію національної безпеки України”. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2> (дата звернення: 13.08.2021).
5. Про правовий режим воєнного стану України : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 14.08.2021).
6. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : монографія. Харків : Фоліо, 2017. 496 с.
7. Шинкарук О. М., Мосов С. П., Кириленко В. А. Прикордонна безпека України: становлення, сучасний стан, проблеми і перспективи : монографія. Хмельницький : НАДПСУ, 2018. 187 с.
8. Івашков Ю. Б. Модель дій сил і засобів Державної прикордонної служби України в період ускладнення воєнно-політичної обстановки та загрозовий період. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. Київ : НУОУ, 2017. № 2. С. 116–120.
9. Івашков Ю. Б., Курніков В. В. Аналіз змісту, завдань та характерних рис прикордонних операцій на ділянці відповідальності регіонального управління Державної прикордонної служби України при загостренні воєнно-політичної обстановки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Військові та технічні науки*. Хмельницький : НАДПСУ, 2018. № 1(75). С. 84–97.
10. Torichnyi V., Biletska T., Rybshchun O., Kupriyenko D., Ivashkov Yu., Bratko A. Information and propaganda component of the Russian Federation hybrid aggression: conclusions for developed democratic countries on the experience of Ukraine. *Trames: A Journal of the Humanities and Social Sciences*, 2022, no. 25 (3), pp. 355–368.
11. Bratko A., Zaharchuk D., Zolka V. Hybrid warfare – a threat to the national security of the state. *Revista de Estudios en Seguridad Internacional*, 2022, no. 7 (1), pp. 147–160.
12. Shynkaruk, O. N., Babii, Y. A., Kyrylenko, V. A., Kupriyenko, D. A., Farion, O. B., Babaryka, A. O. Conceptual and scientifically-methodical principles of realization of policy in the field of the State border security in Ukraine : collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. ISBN 978-966-397-184-1.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy “Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy” № 661-IV [Law of Ukraine about the State Border Guard Service of Ukraine activity no. 661-IV]. (2003, 3 April). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (accessed 13 August 2021).
2. Zakon Ukrainy “Pro oboronu Ukrainy” № 1932-XII [Law of Ukraine “On the Defense of Ukraine” activity no. 1932-XII]. (1991, December 6). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (accessed 14 August 2021).
3. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy “Pro Stratehiiu voiennoi bezpeky Ukrainy” № 121/2021 [Decree of the President of Ukraine on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On the Strategy of Military Security of Ukraine" activity no. 121/2021]. (2021, March 25). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2> (accessed 13 August 2021).
4. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy “Pro Stratehiiu voiennoi bezpeky Ukrainy” № 392/2020 [Decree of the President of Ukraine on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On the Strategy of Military Security of Ukraine" activity no. 392/2020]. (2020, September 14). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy.

5. Zakon Ukrainy “Pro pravovyi rezhym voiennoho stany Ukrainy” № 389-VIII [Law of Ukraine “On the legal regime of martial law of Ukraine” activity no. 389-VIII]. (2015, May 12). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (accessed 14 August 2021).

6. Horbulin, V. P. (2017), “Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front” [World hybrid war: the Ukrainian front], Kharkiv, 496 p.

7. Shinkaruk, O. M., Mosov, S. P., Kirilenko, V. A. (2018), “Prykordonna bezpeka Ukrainy: stanovlennia, suchasnyi stan, problemy i perspektyvy” [Border security of Ukraine: formation, current state, problems and prospects]. Khmelnytsky, 187 p.

8. Ivashkov, Yu. B. (2017), “Model dii syl i zasobiv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy v period uskladnennia voienno-politychnoi obstanovky ta zahrozyvyi period” [Model of actions of forces and means of the State Border Guard Service of Ukraine in the period of complicating the military-political situation and the threatening period]. Collection of scientific works of the Center for Military Strategic Studies of the Ivan Chernyakhovsky National University of Defense of Ukraine, No. 2, pp. 116–120.

9. Ivashkov, Yu. B., Kurnikov, V. V. (2018),” Analiz zmistu, zavdan ta kharakternykh rys prykordonnykh operatsii na diliansi vidpovidalnosti Rehionalnoho upravlinnia Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy pry zahostrenni voienno-politychnoi obstanovky” [Analysis of the content, tasks and characteristics of border operations in the area of responsibility of the Regional Department of the State Border Guard Service of Ukraine in the aggravation of the military-political situation]. Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Military and technical sciences, No. 1(75), pp. 84–97.

10. Torichnyi, V., Biletska, T., Rybshchun, O., Kupriyenko, D., Ivashkov, Yu., Bratko, A. (2021), Information and propaganda component of the Russian Federation hybrid aggression: conclusions for developed democratic countries on the experience of Ukraine. *Trames: A Journal of the Humanities and Social Sciences*, No. 25 (3), pp. 355–368.

11. Bratko A., Zaharchuk D., Zolka V. (2021), Hybrid warfare – a threat to the national security of the state. *Revista de Estudios en Seguridad Internacional*, No. 7 (1), pp. 147–160.

12. Shynkaruk, O. N., Babii, Y. A., Kyrylenko, V. A., Kupriyenko, D. A., Farion, O. B., Babaryka, A. O. (2019), Conceptual and scientifically-methodical principles of realization of policy in the field of the State border security in Ukraine : collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres. ISBN 978-966-397-184-1.

PhD Matsyshyn M. O., PhD Mashtaler A. M.,

PhD Oleshko D.O., Minyailuk V. V., Doctor of Technical Science Babiy Yu. A.

**RECOMMENDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF FORCES AND MEANS
OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE FOR ACTION IN THE CONDITIONS OF
COMPLICATION OF THE MILITARY AND POLITICAL SITUATION**

Effective development of the military sphere of Ukraine in the future is considered possible under the condition of integration of all military formations of the state into a unified structure with its further transformation into an integral system of military organization of the state. At the same time, special attention should be paid to the creation of unified subsystems to ensure its viability. The variability and uncertainty of the current geopolitical situation on a global and regional scale makes new demands to ensure Ukraine's national security and the adequacy of its military-political model to the threats and challenges of today. Each armed conflict forces to adjust the models of use of bodies (units) of military and law enforcement agencies, including the State Border Guard Service of Ukraine, full-scale armed aggression of the Russian Federation in Ukraine is no exception. In the realities of the war, the role of the State Border Guard Service of Ukraine, which is an important component of national security, and together with other military formations and public authorities is the core of the security and defense sector of Ukraine. The need to study this issue as part of the theory of operational art of the State Border Guard Service of Ukraine is due to its significant changes in the nature and content of recent wars and local conflicts (military confrontation in Chechnya, Russian-Georgian conflict in 2008, Joint Forces operation). hybrid war ”) in eastern Ukraine and the Russian armed invasion of Ukraine on February 24, 2022). The lack of research in this aspect significantly reduces the effectiveness of the State Border Guard Service of Ukraine in the context of aggravation of the military-political situation, the effectiveness of its activities in performing tasks to ensure the security of the state border. Based on the general regimes of the State Border Guard Service of Ukraine, the article identifies the main tasks and provides recommendations for the

actions of forces and means of the State Border Guard Service of Ukraine in the period of complicating the military-political situation.

Key words: complication of the military-political situation; State Border Guard Service of Ukraine; forces and means of the State Border Guard Service of Ukraine; armed conflict.

